

KS. WALDEMAR W. ŻUREK* – LUBLIN

WIZYTACJA KOŚCIOŁA PARAFIALNEGO W DYWINIE Z 1844 ROKU

Miasto kresowe Dywin w powiecie kobryńskim, oddalone o 38 kilometrów od miasta powiatowego Kobryń, położone było wśród bagien na dość żyznych gruntach. Miało katolicki kościół parafialny, dwie cerkwie prawosławne i bożnicę. Po 1921 roku Dywin utracił prawa miejskie i liczył 2299 mieszkańców. Od 1991 znajduje się w granicach Białorusi (białoruskie Дзвін) jako duża wieś na Polesiu Brzeskim, w obwodzie brzeskim, rejonie kobryńskim, w pobliżu z granicą Ukrainy.

Kościół pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny z fundacji królów Jana Kazimierza i Michała Wiśniowieckiego, pochodzi z 1660 roku. Początki parafii posiadającej patronat królewski¹ sięgają ok. 1700 roku. Parafia dywińska należała do dekanatu Szereszów, w diecezji łuckiej. Ks. Jan Antoni Wojewódzki, pracujący w parafii dywińskiej od 1722 roku jako komendarz, a od 1728 roku proboszcz, wybudował w Dywinie drewniany kościół. Jego poświęcenia dokonał w 1743 roku biskup łucki Franciszek Antoni Kobielski². W 1798 roku parafia przeszła do

* Ks. Waldemar W. Żurek – dr hab. historii Kościoła, dyrektor Ośrodka Archiwów Bibliotek i Muzeów Kościelnych KUL.

¹ W ustawodawstwie kościelnym patronat stanowił prawa nadawane przez Kościół na rzecz beneficjum i kościoła. Należało do nich głównie prawo prezentowania biskupowi kandydata do objęcia beneficjum kościelnego, czyli udzielanie kandydatowi prezenty na beneficjum. Patronem mogła być osoba duchowna, świecka, a nawet osoba innego, niekatolickiego wyznania. Były także patronaty mieszane: duchowny – świecki lub osoby niekatolickiego wyznania. Występowały patronaty personalne, przynależne danej osobie lub realne, przypisane do posiadanego majątku nieruchomego. Kościoły w Rzeczypospolitej posiadały patronaty: szlachecki – szlachty i magnatów, duchowny – należący do osób i instytucji kościelnych, królewski, książęcy, mieszczański, Uniwersytetu Jagiellońskiego i cesarski (na Śląsku). Por. L. Królik, *Organizacja diecezji łuckiej i brzeskiej od XVI do XVIII wieku*, Lublin 1983, s. 287; L. Litak, *Kościół łaciński w Rzeczypospolitej około 1772 roku*, Lublin 1996, s. 78-79.

² Bp Kobielski Franciszek Antoni (1679-1755), herbu Poraj. Jego rodzina wywodziła się z miejscowości Kobile koło Radomska. Świecenia kapłańskie otrzymał w 1706 roku w katedrze wawelskiej. W 1708 roku otrzymał kanonik krakowską, w 1709 łowicką, w 1714 gnieźnieńską, w 1717 został przepozytem kapituły krakowskiej. W 1725 roku mianowany suftaganem kujawsko-pomor-

diecezji wileńskiej, w której pozostała do 1925 roku. W 1866 roku parafia dywińska została skasowana, a świątynię przejęli prawosławni. Odrodzenie parafii katolickiej nastąpiło w 1917 roku. Ostatnim proboszczem w Dywinie jako parafii w diecezji wileńskiej był w latach 1924-1925 ks. Fabian Poczobut. Należało do niej wówczas 900 wiernych³. Od 1925 roku parafia Dywin należała do nowo erygowanej diecezji pińskiej.

Opis fizyczny dokumentu rękopiśmiennego: „Wizyta Kościoła Dywńskiego za rok 1844”⁴

Rękopis spisany na papierze wytworzonym techniką tzw. laną, z widocznym w dolnej części grzbietu znakiem wodnym w formie liczby tj. 1814, zapewne daty produkcji papieru. Dokument o wymiarach: 355×228 mm, w formie jednej składki – 7 kart złożonych na pół, co daje 28 niepaginowanych stron, zszyty podwójną bawełnianą nicią widoczną na zewnątrz, zapisany czarnym atramentem w języku polskim, wyraźnym, ładnym duktem, pochylonym w prawo. Oprócz ostatnich pięciu linijek całość pisana jest jedną ręką. Na pierwszej stronie tytuł wypisano większymi literami, tak jak i nagłówek na stronie trzeciej, rozpoczynającej tekst. Tekst od 3 do 23 strony wpisany jest pomiędzy pionowe linie, które tworzą marginesy po lewej i prawej stronie (marginesy wahają się między 28-30 mm). Od strony 4 do 13 i na stronach 19 i 20 znajdują się tabelki, 5 ostatnich stron nie jest zapisane.

Na pierwszej stronie, która spełnia także funkcję oprawy, w górnym lewym rogu wyciśnięta jest owalna sucha pieczęć o wymiarach 23×18 mm. W środkowej części pieczęci, w prążkowanym owalnym polu widoczne są dwie litery *K T* zwieńczone koroną, otoczone ozdobnym obramowaniem w formie spłaszczonej spirali. Pieczęć odcisnięta jest tak mocno, że przebija aż do 19 strony. Wszystkie karty, na których znajduje się tekst, złączone są plecionym dwukolorowym sznurkiem, którego końce zatopione zostały w czerwonej lakowej pieczęci. Na pierwszej stronie w dolnej połowie dokumentu naklejone są dwie białe kartki z papieru maszynowego (jedna na drugiej). Na wierzchniej (147×54 mm) wypisana jest czcionką maszynową informacja dotycząca treści dokumentu, miejsca przechowywania oraz sygnatura. Spodnia kartka jest nieco większa i w górnym prawym rogu zerwana. Górna część grzbietu, poniżej odcisku pieczęci oklejona jest białą karteczką (112×38 mm) obejmującą grzbiet od góry i dołu z maszynowym pismem podającym powyżej przytoczoną informację.

Dokument umieszczony jest w tekturowej teczce.

Stan zachowania dokumentu na dzień 14 grudnia 2012 roku.

skim, w 1736 prekonizowany na biskupstwo w Kamieńcu Podolskim, w 1739 roku przeniesiony przez króla Augusta III na biskupstwo do Łucka. Na Wołyniu i Podolu pasterzował ponad 15 lat. Zmarł w Janowie Podlaskim i tam pochowany. Por. S. Tylus, *Kobielski Franciszek Antoni*, EK, t. 9 Lublin 2002, k. 220-221; R. Prokop, *Biskupi kamienieccy od średniowiecza do współczesności. Szkice biograficzne*, Biały Dunajec – Ostróg, s. 278-285.

³ *Spis kościołów i duchowieństwa diecezji pińskiej w R. P. 1939*, Pińsk 1939, s. 99.

⁴ Archiwum Diecezjalne w Drohiczynie, Zespół: Archiwum Parafii Dywin, Sygn. III/1/2 – Inwentarz Kościoła Par. Dywin 1844.

Dokument jest bardzo zabrudzony, pognieciony, szczególnie pierwsza i ostatnia strona, naroża są pozawijane, dolny brzeg jest mocno uszkodzony, wszystkie karty są poszarpane i rozpulchnione, wżery spowodowane przez mikroorganizmy sięgają około 40 mm w górę kart. Powodem tak poważnego uszkodzenia było zalanie dokumentu, którego brunatne ślady widoczne są w dolnej partii całego dokumentu. Na wszystkich stronach widać brązowe zaplamienia, szczególnie na brzegach kart. Wierzchnia i spodnia karta na brzegach pobrudzone są odchodami owadów. Od strony 21 do ostatniej w środkowej części dokument ma uszkodzenia w formie dziur, których liczba i rozmiar wzrastają aż do ostatniej strony. Sądząc po uszkodzeniach, dziury spowodowane zostały wcześniejszym podłużnym złożeniem dokumentu. Na załamaniu widać ślady żerowania gryzoni. Sznurek łączący karty jest brudny, a pieczęć lakowa połamana i wykruszona w ok. 50%. Dokument wymaga zabiegów konserwatorskich.

[s. 1] Wizyta Kościoła Parafialnego Rzymsko-Katolickiego Dywńskiego przez naznaczonego wizytatora, księdza Antoniego Kisielewskiego⁵ proboszcza kobryńskiego, za rok 1844 odprawiona.

Kościół parafialny rzymsko-katolicki dywiński V. klasy⁶

a) Kościół parafialny rzymsko-katolicki dywiński, położony w gubernii gro-

⁵ Ks. Kisielewski Antoni – budowniczy kościoła pw. Zaśnięcia NMP w Kobryniu, wzniesionego w latach 1841-1845. Projekt budowy murowanego kościoła nie został zatwierdzony przez Synod Ruskiej Prawosławnej Cerkwii i w 1838 roku zwrócono go administratorowi diecezji wileńskiej (biskupowi pomocniczemu z Wilna) Andrzejowi Kłągiewiczowi (1761-1841) do poprawienia. Synod nie był przeciwny budowie samego kościoła, ale obawiając się wpływów katolickich na wiernych prawosławnych, zalecił jego budowę na przedmieściu – na ul. Pińskiej, czyli w miejscu obecnej lokalizacji. Po zatwierdzeniu w maju 1840 roku projektu przez architekta Nostowa, w pierwszym półroczu następnego roku rozpoczęto jego budowę, która trwała 4 lata. Dnia 15 VIII 1845 roku kościół został poświęcony przez proboszcza i budowniczego, ks. Antoniego Kisielewskiego. Jego konsekracji dokonał w 1851 roku biskup wileński Wacław Żyliński i nadał mu wezwanie Wniebowzięcia NMP. M. Kitajczuk, *Burzliwe dzieje Polesia*, Wrocław 2002, s. 52.

⁶ Ukaz carski z 1 I 1843 roku podzielił biskupstwa w Cesarstwie Rosyjskim na trzy klasy. Od nich wyznaczono wysokość uposażenia diecezji, biskupa i jego współpracowników. Kolejny ukaz z 15 grudnia tego roku wyznaczył uposażenie parafii i niższego duchowieństwa diecezjalnego. Jego mocą parafie zostały podzielone na pięć klas, a proboszczom parafii z poszczególnych klas wyznaczono pensję etatową w wysokości od 235 do 600 rubli rocznie. Ponadto każdemu proboszczowi pozostawiono pewien areal gruntów lub w zamian specjalny zasiłek ze skarbu państwa. Zdecydowana większość parafii należała do klasy V. Księża dziekani z racji wypełniania swoich obowiązków, w tym i przeprowadzanych wizytacji, pobierali 5% od pensji proboszczowskiej. Por. Litak, *Kościół łaciński w Rzeczypospolitej około 1772 roku*, Lublin 1996, s. 78-79.

Proboszczowie dywińscy pobierali więc najniższe uposażenie przysługujące w klasie piątej parafii: 230 rubli, skromny dochód w wydzielonej i pozostawionej do dyspozycji ziemi i ofiar złożonych przy spełnianiu posług duchowych parafianom. B. Kumor, *Ustrój i organizacja Kościoła polskiego w okresie niewoli narodowej 1772-1918*, Kraków 1980, s. 306; F. Sznarbachowski, *Początek i dzieje Rzymsko-Katolickiej Diecezji Lucko-Żytomierskiej, obecnie Luckiej, w zarysie*, Warszawa 1926, s. 237.

dzieńskiej, w powiecie i dekanacie kobryńskim, w miasteczku Dywinie, drewniany, roku 1728 przez księdza Jana Antoniego Wojewodzkiego⁷ plebana dywińskiego zbudowany w figurze⁸ prostokąta z dwoma bocznymi skrzydłami, i z kopułą w części blachą obitą, w części zielono malowaną: na której żelazny krzyż w promieniach. Ma długości arszynów⁹ 28, szerokości 18 arszynów. Dach gontami¹⁰ pokryty: na którym drewniany z frontu krzyż z końcami blachą obitemi. Ściany zewnątrz tarciami¹¹ opierzone. Wewnątrz kościoła dwa przedziały, to jest skarbczyk i zakrystia. Okien w ogólności różnej wielkości dziewiętnaście: z tych siedemnaście w drzewo, a dwa w zakrystyi w ołów oprawione, w skarbczyku i w zakrystyi żelaznymi kratami opatrzone. [s. 2] Podłoga i stolowanie¹² z tarcic. W skarbczyku posadzka z cegły z małym ceglany kominkiem. Ołtarzów pięć: z tych ołtarz wielki stolarskiej roboty, biało malowany, z rzeźbą połączaną o czterech filarach, blachą mosiężną powleczonych, z dwoma po bokach snycerskiej roboty biało malowanymi, częścią połączanymi archaniołami, i z dwoma na gzemsach takiejże roboty i malowidła wazonami. W nim obraz ukrzyżowanego Zbawiciela w biało malowanych, w części połączanych stolarskiej roboty ramach: nad którym obraz Boga Ojca, a nad nim Opatrzność w obłokach z połączanymi promieniami. Cyborium¹³ niebiesko malowane, częścią połączane z wyobrażeniem Ś. Ducha. Prezbiterium przegrodą stolarskiej roboty, biało i ciemno malowaną opatrzone. Za niem z prawej strony, przy ścianie skarbczyka, drugi ołtarz snycerskiej roboty o dwóch filarach, błękitno malowany, z rzeźbą w części posrebrzaną, i w części połączaną. W nim obraz Najświętszej Matki z Ś. Józefem i Panem Jezusem w ramach snycerskiej roboty połączanych. Na wierzchu Opatrzność błękitno malowana w ramach okrągłych snycerskiej roboty połączanych. Nad mensą¹⁴ krzyż w szklanej flaszeczce z całym przyborem cierpienia Chrystusa Pana. Z lewej – prezbiterium strony trzeci takiż we wszystkich szczegółach ołtarz z obrazem Ś. Michała Archanioła: nad którym obraz Ś. Jana Nepomucena, a na wierzchu ptak

⁷ Ks. Wojewódzki Jan Antoni, jako kooperator wspomagał od 1722 roku w Dywinie proboszcza ks. Benedykta Rusieckiego (1721-1827), a od 1728 roku został tam proboszczem. Jego staraniem został wzniesiony drewniany kościół pw. Oczyszczenia Najświętszej Maryi Panny w Dywinie, którego poświęcenia dokonał w 1743 roku biskup łucki Franciszek Antoni Kobielski (1679-1755).

⁸ W figurze – w kształcie, na planie.

⁹ Arszyn – dawna jednostka miary długości, równa 1 metra, używana w Rosji przed 1918 rokiem i w kilku innych krajach przed wprowadzeniem systemu metrycznego (w Polsce w 1919 roku).

¹⁰ Gont – deszczułka klinowa używana do pokrywania dachów lub szalowania zewnętrznych ścian budynków.

¹¹ Tarcica – materiał drzewny otrzymany poprzez pocięcie okrągłaków równolegle do ich osi podłużnych; jedna z desek otrzymanych w ten sposób.

¹² Stalować (niem. stellen) – przestarzałe: zlecać wykonanie czegoś.

¹³ Cyborium – w architekturze sakralnej rodzaj baldachimu. Baldachimowa obudowa architektoniczna, wznoszona w kościołach nad ołtarzami, grobami świętych, chrzcielnicami lub relikwiarzami. Cyborium wykonywane było głównie z drewna i kamienia.

¹⁴ Mensa (łac. stół) – kamienna płyta tworząca z podstawą (stipes) ołtarz. Była wykonywana z drewna, od VII wieku z kamienia. Od średniowiecza w niszy mensy (sepulcrum) umieszczano relikwie męczenników. Miejsce to całował celebrans przed sprawowaniem Eucharystii i po jej zakończeniu.

pelikan, karmiący swoje pisklęta. Ołtarz ten przez terazniejszego plebana zupełnie odnowiony. Przy bocznych kościoła ścianach naprzeciw sobie położone dwa ołtarze: oba stolarskiej roboty, o dwóch trójkątnych filarach, brązowo malowane, częścią pozłacane: w jednym z nich obraz Ś. Wojciecha, z obrazem na wierzchu Ś. Antoniego Padewskiego, a w drugim obraz Ś. Piotra [s. 3] Apostoła z malowaną na górze infułą papieską¹⁵. Wszystkie te ołtarze mosiężną blachą są ozdobione i wszystkie potrzebnymi obrusami, krzyżami, tablicami (prócz jednej Ewangelii) kanony zwanymi, portatylami¹⁶, poduszczkami i pokryciami z perkalu opatrzone. W prezbiterium z prawej wielkiego ołtarza strony ambona stolarskiej roboty, białą malowana, z rzeźbą pozłacaną. Nad nią baldachim¹⁷ takiejże roboty i malowidła z osobą pasterza, trzymającego na ramionach jagnię, snickerskiej roboty. Naprzeciw ambony chrzcielnica w figurze wazona na podstawie białą malowanej stolarskiej roboty o dwóch gradusach¹⁸. Nad nią takież jak i nad amboną baldachim z wyobrażeniem Zbawiciela, przyjmującego od Ś. Jana chrzest w Jordanie w obecności Ś. Ducha. Cała ta sztukatura¹⁹ snickerskiej roboty, białą malowana, częścią pozłacana. Wyżej ambony i chrzcielniczy nad prezbiterium drewniana tęcza, wyobrażająca kalwaryjską górę, na której drewniany krzyż z męką Zbawiciela ordynaryjnej²⁰ snickerskiej roboty, z osobami Najświętszej Panny i Ś. Jana Apostoła, na deskach malowanymi. Organ²¹ dwumiechowy o dziesięciu głosach, z chórem stolarskiej roboty, błękitno malowanym, na dwóch drewnianych słupach spartym. Drzwi w ogóle cztery: z tych drzwi wielkie podwójne futrowane, drewnianym drągami w klamry żelazne ze środka zamykające się. Dwoje drzwi przy skarbczyku, jedno zewnątrz, a drugie prowadzące do prezbiterium, i jedno przy zakry-

¹⁵ Infuła (mitra) – liturgiczne nakrycie głowy biskupa w formie trójkątnej czapki złożonej z dwóch płatów, złączonych materiałem. Z tylnego płatu zwisają swobodnie na plecy biskupa dwie wstęgi. Początkowo nosili je papieże, jednak nie jako strój liturgiczny. Od pontyfikatu Leona IX (od XII w.) używana jest jako strój liturgiczny.

¹⁶ Portatyl (łac. altare portatile) – wykonywane od VII wieku małe, przenośne ołtarzyki, głównie metalowe lub z kości słoniowej, używane w czasie podróży do sprawowania liturgii mszalnej. W późniejszym okresie ołtarz ten został zastąpiony zestawem miniaturowych sprzętów mszalnych wykorzystywanych przez kapelanów wojskowych lub duchownych do udzielania sakramentu chorych, tzw. wiatyku. Portatyl musiał być wykonany z jednolitej bryły kamienia na tyle grubej, aby w środku znalazło się miejsce na relikwie, a na nim kielich i hostia, a także pushka z komunikantami do konsekracji.

¹⁷ Baldachim – dekoracyjny, ochronny daszek z materiału rozpięty na drążkach, przeznaczony do niesienia lub umocowania nad tronem, ołtarzem, katafalkiem, W liturgii występuje baldachim przenośny lub stały. W sztuce kościelnej stosowano najrozmaitsze formy baldachimowi: jako dach ochronny nad ołtarzem, chrzcielnicą lub grobem (cyborium), grobami świętych, relikwiarzami (konfesją), nad amboną (daszek) lub stallami (zwieńczenie zaplecków).

¹⁸ Gradus – stopień.

¹⁹ Sztukateria – dekoracja architektoniczna (np. rzeźby, rozety, gzymsy) ścian, sklepień, sufitów itp. wykonana w gipsie lub stiuku techniką narzutową lub metodą odlewu.

²⁰ Ordynaryjny – zwyczajny.

²¹ Organ – tu: organy.

sty. Wszystkie te drzwi stolarskiej roboty na zawiasach i krukach²² żelaznych, i wszystkie, oprócz wielkich, z wewnętrznymi zamkami. Cały kościół wewnątrz częścią biało, częścią błękitno i częścią zielono malowany.

Uwaga. Kościół stary, na prawą stronę nieco nachylony: potrzebuje podwazenia, nowego z moczenia słupami ścian, nowego opie[rzenia i przesypania dachu].

[s. 4] Opisanie ornatów, kap, itd.

L.p.	Ornaty białe	Sztuki
1.	Ornat lamy ^a srebrnej w karpiową łuskę w kwiatki zielone, z kampanką ^b złotą, zieloną kitajką ^c podszyty, z garniturem ^d , jeden	1.
2.	Ornat parterowy ^e w złoto-różowe kwiaty, z kolumną lamy złotej, z galonem ^f złotym, niebieską kraszaniną podszyty, z garniturem, jeden	1.
3.	Ornat parterowy w złoto-zielone kwiaty, z kolumną złotej lamy, z galonem złotym, różową kitajką podszyty, z dobranym garniturem, jeden	1.
4.	Ornat lamy złotej w srebrne kwiaty, z galonem złotym, podszyty materiałą grodeturową ^g , bez rekwizytów, jeden	1.
5.	Ornat półzłotej lamy w takież kwiatki na plamkach niebieskich, z galonem szychowym ^h , różową kitajką podszyty, z garniturem atlasu żółtego, jeden	1.

²² Kruk (z ros. крѹк) – gruby metalowy pręt z zagiętą końcówką, hak.

^a Lama – gładka lub wzorzysta tkanina jedwabna o tle całkowicie lub częściowo pokrytym dodatkowym wątkiem metalowym złotym lub srebrnym, wyjątkowo obydwoma, często w postaci pasków folii. W wyrobach najlepszej jakości wątki są niewidoczne. Wzory drobne, geometryczne, np. kwadraty, szachownica, „rybia łuska”. W inwentarzach polskich lama bywa określana zwykle według koloru przędzy jedwabnej widocznej spod wątków metalowych. Używana na bogate ubiory męskie i suknie damskie, na szaty liturgiczne od XVIII wieku po dzień dzisiejszy.

^b Kampanka, kampana, kompana – rodzaj wąskiej koronki klockowej, wyrabianej w oparciu o najłatwiejsze przepłyty koronkowe. Wytwarzana we Francji w XVII-XVIII wieku, w Polsce w XVIII wieku.

^c Kitajka (z ros. Китай – Chiny) – cienka, dość gęsta, gładka, lśniąca tkanina bawełniana lub jedwabna o splocie płóciennym, jednobarwna lub mieniąca się (wątek różni się barwą od osnowy). Najprostsza i najpospolitsza z tkanin jedwabnych, cieńsza i zwykle gorsza gatunkowo od tafty. Wyrabiana na Wschodzie, sprowadzana do Polski w XVII wieku z Turcji, w następnym stuleciu wyrabiana w Grodnie.

^d Garnitur – w znaczeniu liturgicznym: komplet szat liturgicznych (ornat, dalmatyki i kapa).

^e Part – gruba tkanina konopna lub lniana z najgrubszych pakuł uzyskiwanych przy klepaniu lnu, zgrzebna, niebielona. W dawnej Polsce wyrabiana w domowych warsztatach. Używana na najtańszą odzież ludu wiejskiego i ubrania robocze.

^f Galon (z franc.) – wyrób pasamoniczny w formie gładko lub wzorzystej tkaniny, rzadziej plecionej taśmy wykonanej z nitki jedwabnych, bawełnianych i metalowych; naszywka z taśmy srebrnej albo złotej na mundurkach, tutaj na ornatcie.

^g Grodetur, gradytur, gredytur, grodytur, drodetur (franc. gros de Tours) – gęsta tkanina jedwabna o splocie grodeturu, rodzaj kitajki średniej grubości, barwiona na różne kolory, czasem wzorzysta (broszowanie). Importowana z Francji (m.in. z Tours) od XVI wieku, w 2 połowie XVIII wieku wytwarzana w manufakturze grodzieńskiej. Używana jako odzieżowa, niekiedy jako tło do haftów.

^h Szych – fałszywe złoto lub srebro używane do wyrobu galonów, haftów itp.; przędza (nitka) lniana lub bawełniana okręcona spiralnie paseczkiem miedzianym posrebrzonym lub pozłoconym, używana do haftów i wyrobów pasmanteryjnych, np. miedziany, srebrny szych.

6.	Ornat materyi szychowej żółtej, z galonem złotym, z dobranym garniturem materyi żółtej, ciemną kraszaniną podszyty, jeden	1.
7.	Ornat z pasa tureckiego lamy złotej z ałłasowym garniturem, popielatą kitajką podszyty, jeden	1.
8.	Ornat parterowy popielaty, z galonem białym szychowym, zieloną kitajką podszyty, bez garnituru, jeden	1.
9.	Ornat parterowy w różne kwiatki, z kolumną niebieskiej materyi, z galonem szychowym, różową kraszaniną podszyty, z garniturem, jeden	1.
10.	Ornat parterowy w kwiatki złoto-różowe, z kolumną materyi fioletowej, niebieską kraszaniną podszyty, z garniturem, jeden	1.
11.	Ornat szychowy w złote fale, z kolumną ponsow ⁱ w różne kwiatki, popielatą kitajką podszyty, z garniturem, jeden	1.
12.	Ornat parterowy w kwiatki zielone, z kolumną fioletową, [s. 5] popielatą kitajką podszyty, z dobrym garniturem, jeden	1.
13.	Ornat parterowy w różne kwiatki, z galonem szychowym, podszyty kraszaniną, bez garnituru, oprócz welum, jeden	1.
14.	Ornat parterowy, z takąż kolumną białej materyi, z galonem białym szychowym, popielatą kraszaniną podszyty, z garniturem dobranym, jeden	1.
15.	Ornat grodeturowy, z kolumną niebieską w różane kwiatki, z galonem białym szychowym, niebieską kraszaniną podszyty, z garniturem dobranym, jeden	1.
16.	Ornat grodeturowy żółty, z kolumną parterową białą, z galonem żółtym szychowym, ciemną kitajką podszyty, z garniturem, jeden	1.
17.	Ornat z pasa tureckiego w różne kwiaty, popielatą kitajką podszyty, bez garnituru, jeden	1.
18.	Ornat grodeturowy z wyszytą męką Chrystusa, z galonem złotym, różową kitajką podszyty, z garniturem, jeden	1.
19.	Ornat w paski zielono-fioletowe, z kolumną w kwiatki biało-zielone, z galonem szychowym białym, popielatą kitajką podszyty, z garniturem, jeden	1.
20.	Ornat szychu żółtego w ponsowo-zielone kwiatki, z galonem srebrnym, białą kitajką podszyty, z dobranym garniturem, jeden	1.
21.	Ornat białej materyi w zielone paski, z galonem szychowym, zieloną kraszaniną podszyty, z garniturem, jeden	1.
Ornaty czerwone		
22.	Ornat parterowy różowy, z kolumną materyi burakowej, z kampanką srebrną, różową kitajką podszyty, z garniturem dobranym, jeden	1.
23.	Ornat aksamitny w złote kwiaty z kolumną takąż zieloną, złotem haftowaną, z galonem złotym, różową kitajką podszyty, z garniturem dobranym, jeden	1.
24.	[s. 6] Ornat aksamitny, z kolumną lamy złotej w kwiatki, z galonem szychowym, czerwoną kraszaniną podszyty, z garniturem, jeden	1
25.	Ornat ałłasowy w różne żółto-szychowe paski, z kolumną białą, z kampanką szychową, czerwoną kraszaniną podszyty, z dobranym garniturem, jeden	1.
26.	Ornat ałłasowy w różne kwiaty, z kolumną materyi białej, pikowany w kwiaty, z kampanką po brzegach szychową, ciemną astrachani ^j podszyty, z garniturem, jeden	1.
27.	Ornat ałłasowy w kwiaty szychowe, z kolumną parterową białą, w kwiaty zielono-różowe, ciemną kitajką podszyty, z garniturem, jeden	1.

ⁱ Pons (wł.) – paşowy, ciemnoczerwony zgaszony.

^j Astrachan – tkanina, rodzaj pluszu o podstawie bawełnianej z okrywą włosową z przędzy moher; futro ze skórek młodego barana astrachańskiego.

28.	Ornat atlasowy w kwiaty złote, z kolumną parterową białą w kwiaty, z galonem naturalnym, ciemną kitajką podszyty, z garniturem, jeden	1.
29.	Ornat parterowy w kwiaty srebrne, z kolumną niebieską w kwiaty białe, z galonem szychowym, czerwoną astrachanią podszyty, z garniturem dobranym, jeden	1.
30.	Ornat atlasowy w różne paski żółto-szychowe, z kolumną niebieską, w kwiatki ciemno-zielone, z galonem szychowym żółtym, zieloną kitajką podszyty, z dobranym garniturem, jeden	1.
Ornaty fioletowe		
31.	Ornat sztofowy ^k w kwiaty złoto-srebrne, z kampanką szychową, różową kitajką podszyty, z garniturem, jeden	1.
32.	Ornat sztofowy w kwiaty srebrne, z galonem srebrnym, zieloną kitajką podszyty, z garniturem, jeden	1.
33.	Ornat parterowy w różne kwiaty, z galonem białym szychowym, niebieską astrachanią podszyty, z garniturem, jeden	1.
34.	Ornat parterowy w kwiaty, z kolumną czerwoną w kwiaty złote, z kampanką szychową, żółtą astrachanią podszyty, z garniturem, jeden	1.
[s. 7] Ornaty zielone		
35.	Ornat aksamitny z kolumną białą w róże, z kampanką białą szychową, zieloną kitajką podszyty, z garniturem, jeden	1.
36.	Ornat w pasy białe z kolumną białą lamy srebrnej w kwiaty, z galonem szychowym białym, czerwoną astrachanią podszyty, z garniturem, jeden	1.
37.	Ornat atlasowy w pasy zielono-niebieskie z kolumną lamy żółtej, z galonem szychowym, popielatą kitajką podszyty, bez rekwizytów, jeden	1.
38.	Ornat sztofowy w kwiatki różowe z kolumną szychową czerwoną, w kwiatki, z galonem szychowym, czerwonym mamisem ^l podszyty, z garniturem, jeden	1.
Ornaty żalobne		
39.	Ornat racemorowy ^m w pasy, z kolumną materyi białej jedwabnej w czarne paski, z galonem szychowym białym, ciemnym mamisem podszyty, z garniturem, jeden	1.
40.	Ornat nędzy ⁿ ruskiej, z kolumną materyi ciemnofioletowej w różne szychowe kwiaty, z tasiemką czarną, astrachanią podszyty, z garniturem, jeden	1.
41.	Ornat adamaszkowy, z kolumną, ciemnej materyi w paski zielone, z galonem szychowym, czarną astrachanią podszyty, z dobranym garniturem, jeden	1.
42.	Ornat materyi ciemnofioletowej w różne szychowe kwiaty, z galonem szychowym, popielatą kitajką podszyty, bez garnituru, jeden	1.

^k Sztof – tkanina jedwabna, bławat.

^l Mamisem, zapewne błędnie zamiast: *tamisem*. Tamis – tkanina z długiej wełny czesankowej dobrego gatunku.

^m Ratyna (fr. *ratine*) – tkanina wełniana z przędzy czesankowej dobrego gatunku, z krótkim, fryzowanym włosem uzyskanym w efekcie ratynowania (jeden z ostatnich etapów wykańczania tkanin i dzianin wełnianych i półwełnianych). Tkanina wysokiej jakości, dawniej importowana np. z Francji, Prus. Od ok. 1770 wyrabiana także w polskich manufakturach.

ⁿ Nędza – dawniej potocznie: tkanina jedwabna lub półjedwabna szychem przerobiona w gorzy gatunek alheruntu.

Kapy:

l.p.	Kapy	Sztuki
1.	Kapa materyi parterowej popielaty, z szczytem materyi niebieskiej w kwiaty srebrne, z kampanką złotą, różowym mamisem podszyta, z klamerką srebrną, jedna	1.
2.	[s. 8] Kapa materyi parterowej białej w różne kwiaty, z szczytem takiejże materii w kwiaty srebrnoróżowe, z galonem szychowym, żółtą astrachanią podszyta, z klamerką srebrną, jedna	1.
3.	Kapa atlasowa w pasy ponsowo-fioletowe, z galonem żółtym szychowym, popielatym mamisem podszyta, z klamerką blaszaną, jedna	1.
4.	Kapa ciemnej materyi w paski atlasowe, z szczytem materyi w paski biało-fioletowe, z galonem szychowym, kitajką podszyta, z klamerką blaszaną, jedna	1.
5.	Kapa racemorowa czarna, z szczytem aksamitnym czarnym, z galonem szychowym białym, czarną astrachanią podszyta, z klamerką blaszaną, jedna	1.

Opisanie bielizny kościelnej i dalszego ubioru:

Alb w ogóle ośm: z tych muślinowych ^o trzy, perkalowych dwie, obrąbkowa jedna i płóciennych dwie	8.
Komż kapłańskich: płócienna jedna i dwie perkalowe, w ogóle trzy	3.
Komż dla chłopców perkalowych dwie	2.
Tuwalni ^p w ogóle siedemnaście: z tych jedna jedwabna różowa z takiemż frędzlami, muślinowych pięć, perkalowych cztery i płóciennych siedem	17.
Ręczników ołtarzowych różnego płótna piętnaście	15.
Ręczników do lawaterza siedm	7.
Korporałów w ogóle jedenaście: z tych batestowy ^r jeden, trzy płótna holenderskiego, i siedm płótna tkackiego	11.
Puryfikaterzy różnego płótna trzydzieści	30.
Humerałów różnego płótna ośm	8.
Pasków różnych siedm	7.
Tabernakulów ^s różnych cztery	4.
Welon pod krzyż na wielki ołtarz różnych cztery	4.
[s. 9.] Antependiów ^r różnych sześć	6.
Bursa ^u do chorych stara jedna	1.
Sukno czerwone na gradusy wielkiego ołtarza z pięcią kawalkami, w ogóle sześć	6.
Całun z dymy ^w ciemnej z czerwonym we środku krzyżem, jeden	1.
Dalszy sprzęt kościelny	
Ołtarzyk do procesyi snickerskiej roboty z obrazem z jednej strony ŚŚ. Trójcy, a z drugiej Ś. Mikołaja z firankami muślinowemi, jeden	1.
Baldachim z szczytem czerwonej materyi, środkiem i brzegami materyi szychowej żółtej w paski fioletowe o dwóch rękojeściach, jeden	1.
Chorałgi różnych trzy	3.
Gradusów przedołtarzowych w ogóle siedm: z tych przy wielkim ołtarzu trzy, i po dwa przy ołtarzach Najświętszej Panny i Ś. Michała; wszystkie stolarskiej roboty	7.
Ławek stolarskiej roboty w ogóle dziesięć: z tych brązowo malowane w presbiterium i na środku kościoła z lewej i prawej strony po cztery	10.
Krzesło z paręczami skórą obite jedno	1.

^o Muślin (franc.) – delikatna, przezroczysta tkanina jedwabna, rzadziej bawełniana, o luźnym splocie płóciennym, zwykle jednobarwna, czasem drukowana.

^p Tuwalnia (wł.) – rodzaj ręcznika, przez który kapłan trzyma monstrancję.

Szafka przy chrzcielnicy na czterech słupkach z kratkami w postaci pulpitu stolarskiej roboty, mahoniowo malowana, jedna	1.
Lichtarz drewniany stolarskiej roboty, malowany, do paschału, jeden	1.
Konfesjonałów stolarskiej roboty niebiesko malowanych, dwa	2.
Krzyż do procesyi drewniany ciemno-malowany z pasyjką brązową, jeden	1.
Krzyż drewniany na podstawie w postaci skały z pasyjką [s. 10] mosiężną białą malowany, częścią pozłacany jeden	1.
Triangulów ^x do lamp większych dwa i tyleż mniejszych, w ogóle cztery	4.
Komoda w zakrystyi stolarskiej roboty z dziewięcią szufladami, jedna	1.
Skrzyń z wiszącymi zamkami dwie	2.
Podstawka do miednicy nowa o trzech nóżkach malowana, stolarskiej roboty, jedna	1.
<i>Scabellum</i> ^y o trzech stopniach jedno	1.
Mary ^z ordynaryjnej ciesielskiej roboty jedne	1.
Latami do procesyi z rękojeściami pojedynczemi cztery	4.

^r Batyst (franc. od imienia wynalazcy Baptiste'a Chambray) – cienka tkanina, zwykle lniana lub bawełniana, jednobarwna albo wzorzysta, używana także na bieliznę liturgiczną.

^s Tabernakulum (łac. mały namiot) – w kościołach rzymskokatolickich mała, zamykana na klucz szafka stojąca pośrodku tylnego brzegu mensy ołtarzowej, przeznaczona do przechowywania hostii i komunikantów. Zwykle wykonywane z drewna, wewnątrz objęte białym jedwabiem. W średniowieczu wmurowywano niekiedy tabernakulum w ścianę obok ołtarza głównego. Tabernakulum wmurowane lub wolno stojące zwane jest czasem błędnie cyborium.

^t Antependium, antepedium (od łac. *ante pedes* przed stopami) – zasłona ścianki frontowej ołtarza.

^u Bursa (łac. mieszek) – sztywna torebka z tkaniny lub koperta ze sztywnego materiału, w której prezbiter, diakon lub akolita zanoszą Komunię Świętą do chorych. Jest zawieszana na szyi i widoczna dla przechodzących obok szafarza, by mogli oni oddać cześć niesionemu Ciału Pańskiemu.

^w Dyma (dymka) – tkanina lniana, bawełniana o lnianej osnowie i bawełnianym wątku lub kopoln a, głównie biała, potem też kolorowa. Pochodzi ze Wschodu. Do Polski sprowadzona od XVI do XVIII, wyrabiana w Małopolsce w XVIII wieku, a w XIX wieku w wielu ośrodkach płóciennictwa.

^x Triangulus (łac.) – trójkąt, tu w znaczeniu: podstawka na świecę.

^y Scabellum (łac.) – podnóżek, stołeczek, ławeczka.

^z Mary – nosze dla zmarłych, także podwyższenie na którym ustawia się trumnę lub trumna ze zwłokami stojąca na podwyższeniu.

Opisanie klejnotów, złota, srebra itd.

Klejnotów, prócz trzech kamuszków czeskich w koronach obrazu Matki Boskiej, nie ma.

Srebro	Sztuki	Funty	Luty
Monstrancja w figurze arki pozłacana próby szóstej jedna, waży funtów cztery, łutów dwadzieścia dwa	1.	4.	22.
Puszka do <i>Sanctissimum</i> wewnątrz i zewnątrz wyzłacana, próby szóstej jedna, waży funt jeden	1.	1.	
Kielichów cztery: z tych próby szóstej trzy, jeden wewnątrz, a dwa i zewnątrz wyzłacane, czwarty próby trzynastej matowej roboty, z częścią kamuszkami granatkami wewnątrz i zewnątrz wyzlacany, i cztery do nich pateny próby szóstej, wszystkie w ogólności waży funtów pięć, łutów dziesięć	4.	5.	10.
Ampulek wewnątrz wyzłacanych próby szóstej dwie, waży łutów pięć	2.	-	5.
<i>Vascula^{aa}</i> do śś. olejów szóstej próby trzy, waży łutów sześć	3.		6.
<i>Vasculum</i> do chorych wewnątrz wyzlacane, trzynastej próby jedno, waży łutów cztery	1.		4.
[s. 11] Koron u obrazu Matki Boskiej w części pozłacanych próby dziesiątej trzy, wszystkie waży łutów piętnaście	3.	-	15.
Szata Matki Boskiej (na niej zawieszony gryf miedziany, dwa kanonickie dystynktoria ze sznurkiem pozłacanym order Ś. Włodzimierza ^{bb} , szpilka z główką z kamuszków szkockich i trzy sznurki różnych koralów (w części pozłacane, dziesiątej próby jedna, waży funtów trzy, łutów cztery	1.	3.	4.
Gwiazdeczek w koronie Zbawiciela dziesiątej próby siedm, wszystkie waży łutów trzy i pół	7.	-	3"
Miedź			
Kociołek do chrztu w figurze wazona nowo pobielany z nakrywką jeden, waży funtów sześć	1.	6.	-
Wotów na obrazie Zbawiciela posrebrzanych dwa, waży łutów pięć	2.	-	5.
Łyżka do odlewania świec jedna, waży funt jeden	1.	1.	-
Mosiądz			
Lichtarzów na wielkim ołtarzu ośm, waży funtów dwadzieścia cztery	8.	24.	-
Kociołek do aspersioni jeden, waży funtów sześć	1.	6.	-
Miednica przy drzwiach wielkich do wody święconej pobielana jedna, waży funtów trzy	1.	3.	-
Turybularzów nowo pobielanych dwa, waży funtów cztery	2.	4.	
Łódka do kadzidla z łyżeczką jedna, waży łutów ośm	1.	-	8.
Lawaterz z kubkiem jeden, waży funtów trzy	1.	3.	-
Kulek na gźemsach ołtarzowych Matki Boskiej i Ś. Michała cztery, wszystkie waży funtów dziewięć	4.	9.	-

Kropielniczek dwie, ważą lutów pięć	2.	-	5.
Passyjek cztery	4.	-	-
Krzyż w ścianie przy chrzcielnicy jeden	1.	-	-
Krzyż ręczny w zakrystyi pobielany jeden, waży funtów dwa	1.	2.	-
[s. 12] Łopatek do śś. olejów trzy, ważą lutów pięć	3.	-	5.
Pieczeń kościelna jedna	1.		
Cyna			
Lichtarżów wielkich na ołtarzu wielkim sześć, ważą funtów czterdzieści	6.	40.	-
Lichtarżów mniejszych na bocznych ołtarzach szesnaście, ważą funtów czterdzieści dziewięć	16.	49.	-
Lamp wiszących dwie, ważą funtów dziesięć	2.	10.	-
Krzyż na wielkim ołtarzu jeden, waży funtów ośm	1.	8.	-
Spiż			
Dzwonów w dzwonnicy cztery, ważą funtów dwa tysiące	4.	2000	-
Sygnaturka w kopule jedna, waży funtów trzynaście	1.	13.	-
Dzwonek przy zakrystyi jeden, waży funtów trzy	1.	3.	
Dzwonków przy ołtarzach sześć, wszystkie ważą funtów cztery	6.	4.	
Żelazo			
Żelazka do pieczenia opłatków dwa	2.	-	-
Cyrkuł ^{cc} do robienia komunikantów jeden	1.	-	-
Szczypce do ucinania świec jedne	1.	-	-
Nożyczki do ostrzygania hostyi jedne	1.	-	-
Lichtarzyków małych w esy ośm	8.	-	-
Lichtarzyków szkłem ozdobionych cztery	4.	-	-
Krzyż czuhunny ^{dd} na ołtarzu Ś. Michała jeden, waży funtów pięć	1.	5.	-

^{aa} *Vasculum* (łac. małe naczynie; l.mn. *vascula*) – nieduże naczynie liturgiczne z wodą, zazwyczaj stojące przy tabernakulum, służące do obmycia palców przez szafarza po udzieleniu Komunii Świętej.

^{bb} Order św. Włodzimierza – odznaczenie za zasługi cywilne i wojskowe w Rosji carskiej. Został ustanowiony dnia 22 IX 1782 roku przez carycę Katarzynę II z okazji 20 jubileuszu jej panowania. Order był poświęcony św. Włodzimierzowi Wielkiemu (962/964 – 1015), synowi Świętosława, księciu kijowskiemu, który podporządkował sobie wiele plemion ruskich, Bułgarów kamskich i Charzarów. Zawiązał korzystny dla Rusi sojusz z Bizancjum i przyjął chrzest w 988 oraz wprowadził na Rusi Kijowskiej chrześcijaństwo.

^{cc} Cyrkuł – narzędzie do robienia komunikantów.

^{dd} Czuhunny (regionalne z ros. *tugun* żeliwo, odlewniczy stop żelaza) – żelazny, żeliwny.

Księgi kościelne obrządkowe i inne:

	Tomy i egzemplarze
Mszalów świątłych trzy	3.
Mszalików żałobnych dwa	2.
Ajend większa i mniejsza dwie	2.
Kancjonalik ^{cc} pisany jeden	1.
Brewiarz stary jeden	1.
Księga bractwa Ś. Trójcy jedna	1.
[s. 13] <i>Biblia</i> łacińska ^{ff} jedna	1.
Komentarz na <i>Ewangelię</i> Natalisa Alexandra ^{gg} , tom jeden	1.
Komentarz na <i>Ewangelię</i> Augustyna ^{hh} , tomów dwa	2.
Komentarz na <i>Ewangelię</i> Orygenes ⁱⁱ , tom jeden	1.
<i>Homilie</i> Chryzostoma ^{jj} , tom jeden	1.
<i>Teologia</i> Tamburyniego ^{kk} , tom jeden	1.
<i>Teologia</i> Lacrois ^{ll} , tomów dwa	2.
<i>Homilie</i> Białobrzeskiego ^{mmm} , tomów cztery	4.
<i>Kazania</i> Fabryjusza ⁿⁿ , tom jeden	1.
<i>Prawo Kanoniczne</i> Barbozy ^{oo} , tom jeden	1.
<i>Historia kościelna</i> Euzebiusza Pamfila ^{pp} , tom jeden	1.
<i>Mundus symbolicus</i> ^{rr} , tom jeden	1.
<i>Hermeneutyka</i> Jansensa ^{ss} tomów dwa	2.
<i>Słownik łacińsko-polski</i> Knapskiego ^{tt} egzemplarz jeden	1.
<i>Ewangeliczka</i> jedna	1.

^{cc} Kancjonał – zbiór popularnych kościelnych pieśni religijnych lub śpiewów liturgicznych – kantyk i kantyczek.

^{ff} Biblia łacińska – *Wulgata* z poprawkami wprowadzonymi w 1592 roku: tzw. wersja sykstyńsko-klementyńska. Oficjalna wersja *Biblii* Kościoła rzymskiego.

^{gg} Aleksander Natalis (1639-1724) dominikanin pochodzenia francuskiego, doktor teologii, zajmował się pracą kaznodziejską i nauką. Sprzyjał jansenizmowi w kwestii łaski i rygorystyki. Z czasem stał się jego zdecydowanym krytykiem. Tu mowa o jego dziele: *Expositio literalis et moralis SS. Evangeliorum secundum quatuor Evangelistas*, Paris 1703. M. Nowodworski, *Encyklopedia Kościelna*, t. 15, Warszawa 1883, s. 583-585.

^{hh} Augustyn, Aurelius Augustinus (354-430), święty, biskup, filozof i teolog, ojciec i doktor Kościoła, czołowy przedstawiciel patrystyki, główny autorytet filozofii i teologii chrześcijańskiej. W latach 413-418 napisał komentarz do *Ewangelii* w 124 homiliach: *In Iohannis Evangelium tractatus centum viginti quatuor*. Fragmenty w przekładzie na język polski wydał A. Bober, *Antologia patrystyczna*, Kraków 1966.

ⁱⁱ Orygenes, właściwie: Orygenes (ok. 185-254), pisarz chrześc., egzegeta i tłumacz. Był autorem wielu pism teol. (m.in. komentarza do *Ewangelii wg św. Jana*) i synoptycznego zestawienia sześciu przekładów *Pisma Świętego*.

^{jj} Jan Chryzostom, Jan Złotousty (ok. 350-407), Ojciec Kościoła, wywarł wielki wpływ na egzegezę *Pisma Świętego* swoimi objaśnieniami do całego Starego i Nowego Testamentu. Wykład Nowego Testamentu jest o wiele obszerniejszy niż Starego Testamentu. Obejmuje 88 homilii o *Ewangelii św. Jana*, 33 homilie wyjaśniające *List do Rzymian*, 11 homilii – *1 List do Koryntian*, 30 homilii – *2 List do Koryntian*, 24 homilie – *List do Efezjan*, 15 homilii – *List do Filipian*, 12 homilii – *List do Kolosan*, 11 homilii – *List do Tymoteusza*, 6 homilii – *List do Tytusa*, 34 homilie – *List do Hebrajczyków*, 65 homilii – *Dzieje Apostolskie*. Egzegetyczny charakter mają homilie do

psalmów (*Expositiones in Psalmos* 3-12, 41-49, 108-150), a także m.in. homilii *O posągach do ludu Antiochii (De Statuis ad populum Antiochiae)*, por. M. Nowodworski, *Encyklopedia Kościelna*, t. 3, Warszawa 1874, s. 350-356.

^{kk} Tamburini Tomasso (1591-1675), jezuita włoski, wykładał teologię dogmatyczną i moralną. Słynął z wielkiej świętobliwości i daru nauczania. Jest autorem dzieł z dziedziny teologii moralnej (o przykazaniach, spowiedzi, Komunii Świętej, Mszy Świętej), które doczekały się powtórnych wydań. Por. M. Nowodworski, *Encyklopedia Kościelna*, t. 28, Warszawa 1905, s. 179.

^{ll} Lacroix Claude (1652-1714), jezuita, teolog, moralista. Jego najważniejsze dzieło, które przyniosło mu sławę jednego z najlepszych moralistów swego okresu, była *Theologia moralis*, t. I-VIII, Köln 1707-1714. W ciągu następných 50 lat ukazało się 25 poprawionych i uzupełnionych wydań. Por. R. Dziura, *Lacroix Claude*, EK, t. 10, Lublin 2004, k. 355-356.

^{mmm} Białobrzeski Marcin (ok. 1530-1586) cysters, teolog, kaznodzieja. Był opatem w Mogile, biskupem sufraganiem krakowskim, delegatem na sejm konwokacyjny i elekcyjny w Warszawie w 1573 roku. W 1577 roku otrzymał biskupstwo w Kamieńcu Podolskim. Pozostawał pod wpływem idei Erazma z Rotterdamu. Napisał: *Wykład świętych ewangelii niedzielnych i świąt uroczystych*, t. I-IV, Włocławek 1838-1847. Twórczość kaznodziejska Białobrzeskiego jest oparta na *Piśmie Świętym* i Ojcach Kościoła. Por. M. Brzozowski, *Białobrzeski Marcin SOCist*, EK, t. 2, Lublin 1995, k. 365-366.

^{mm} Faber Stapulensis Jacobus (właściwie Jacques Lefèvre d'Étaples, ur. ok. 1455-1536), francuski humanista, filozof i teolog. Dokonał pierwszego kompletnego przekładu *Biblii* na język francuski. Wśród jego dzieł teologicznych są m.in. *De Maria Magdalena, triduo Christi et ex tribus una Maria disceptatio*, Paris 1517; *Commentarii initiatorii in quatuor Evangelia*, Basel 1523; *Commentarii in Epistolas catholicas*, Basel 1527. Por. S. Kamiński, *Faber Stapulensis*, w: *Encyklopedia Filozofii*, t. 3, Lublin 2002, s. 356-357.

^{oo} Barbosa Agostino (1590-1649), prawnik, kanonista, od 1648 roku biskup Otrantu. Napisał m.in.: *Iuris ecclesiastici universi*, t. I-III, Lyon 1633-1634. Jego dzieła miały liczne wydania we Francji, Włoszech, Hiszpanii i Niderlandach. Od 1716 roku ukazało się 16 tomów in folio jego *Opera omnia*. Por. J. Grzywacz, *Barbosa Agostino*, EK, t. 2 Lublin 1995, k. 24; M. Nowodworski, *Encyklopedia Kościelna*, t. 2, Warszawa 1873, s. 5.

^{pp} Euzebiusz z Cezarei (ur. ok. 264-340), pisarz, teolog, zwany ojcem historii Kościoła, biskup Cezarei w Palestynie od 313 roku. Uczeń Pamfila z Cezarei, obrońcy twórczości Orygenesusa, jako wyraz oddania dla swego mistrza, przyjął przydomek „syn Pamfila”. Jest autorem historii Kościoła: *Ekklesiastike historia* w 10 księgach. Jest ona pierwszą próbą przedstawienia dziejów Kościoła od jego założenia do czasów zwycięstwa Konstantyna Wielkiego nad Licyniuszem w 324 roku. Por. F. Drączkowski, *Euzebiusz z Cezarei*, EK, t. 4 Lublin 1985, k. 1351-1355.

^{rr} Picinelli Filippo (1604-1678), włoski opat i uczyony, autor dzieła *Mundus symbolicus, in emblematum universitate formatus, explicatus, et tam sacris, quam profanis eruditionibus ac sententiis illustratus* [...], t. 1-2, Coloniae Agrippinae 1687.

^{ss} Hermeneutyka – chodzi tu prawdopodobnie o dzieło Corneliusa Jansena Starszego (1510-1576) biskupa Gandawy, bibliisty, profesora egzegezy na uniwersytecie w Lowanium, autora komentarzy biblijnych. Por. S. J. Kosa, *Jansen Cornelius Starszy*, EK, t. 7 Lublin 1997, k. 988-989.

^{tt} Grzegorz Knapiusz, Cnapius, Knapski (ok. 1564-1639), jezuita, filolog, pisarz, poeta, filozof, nauczyciel kolegów jezuickich. Jego głównym dziełem jest słownik polsko-łacińsko-grecki: *Thesaurus Polono-Latino-Graecus* (tom I-III, wydany w Krakowie 1621, 1632). Wydany w 1643 r. poszerzony tom I, uznawany był za najlepszą publikację tego rodzaju w Polsce przedrozbiorowej, stanowił także podstawę podobnych słowników litewskich, łotewskich i rosyjskich. Oprócz polsko-łacińskiego materiału leksykalnego (tomy I-II) słownik Knapiusza zawiera zbiór polskich przysłów i sentencji (tom III – *Adagia Polonica*). Por. R. Sawa, *Knapiusz Grzegorz SJ*, EK, t. 9 Lublin 2002, k. 199.

Księgi metryczne:

		egzemplarze
Księgi metryk chrzestnych	1) Od r. 1679, d. 24 sierp[nia], do r. 1784, d. 24 marca	1.
	2) Od r. 1787, d. 13 stycznia do r. 1800, d. 11 grudnia	1.
	3) Od r. 1801, d. 1 stycznia do r. 1826, d. 24 marca	1.
	4) Od r. 1827, d. 27 stycznia w kontynuowaniu	1.
Księgi metryk ślubnych	1) Od r. 1671, d. 20 grudnia do r. 1783, d. 14 listopada	1.
	2) Od r. 1784, d. 10 października do r. 1800, d. 11 listopada	1.
	3) Od r. 1801, d. 23 stycznia do r. 1826, d. 10 czerwca	1.
	4) Od r. 1827, d. 25 września w kontynuacji	1.
Księgi metryk pogrzebowych	1) Od r. 1721, d. 27 kwietnia do r. 1784, d. 8. Kwietnia	1.
	2) Od r. 1785, d. 12. marca do r. 1800, d. 28 grudnia	1.
	3) Od r. 1801. d. 5. stycznia do r. 1826 d. 31. grudnia	1.
	4) Od r. 1827 d. 19. stycznia w kontynuacji	1
Księga egzaminów przedślubnych	Od r. 1827. d. 25. września w kontynuacji	1.
Status animarum	Od 1822 r. i od 1828 r. do terażniejszej daty	1.

Zewnątrz kościoła plac, cmentarzem nazwany, w kwadrat sztachetami ogrodzony, do którego brama także podwójna z takiemż [s. 14] z obu stron furtkami. Taką furtką prowadzącą na uliczkę do plebanii. Na cmentarzu z lewej od bramy strony dzwonnica drewniana dwupiętrowa w kwadrat w figurze wieży zbudowana, tarciami opierzona, z dachem gontowym, na którym krzyż żelazny w promieniach. W niej są cztery dzwony: których waga wyżej opisana. Oprócz dzwonnicy wymurowane są dwa nagrobki familii Roszkowskich i Zieńkiewiczowej.

Dywiński kościół graniczy z parafialnymi kościołami: od północy z kobryńskim i horodeckim; od 1-go odległy na wiorst 34, a od 2-go letnią porą na wiorst 37, zimą zaś, gdy błota zamarzną, na wiorst 21. Od wschodu z rateńskim wołyńskiej guberni, odległym na wiorst 35. Od południa i zachodu z krupczyckim, odległym na wiorst 35. Od miasta gubernińskiego Grodna odległy na wiorst 230. Od powiatowego Kobrynia na wiorst 34.

Plebanem tego Kościoła jest ksiądz Piotr Kamiński²³ magister teologii od roku 1844. Duchowne nauki skończył w byłym Uniwersytecie Wileńskim. Wikariusza nie ma.

²³ Ks. Piotr Kamiński studia teologiczne ukończył w byłym Uniwersytecie Wileńskim, magister teologii od 1844 roku, proboszcz parafii Dywin.

Słudzy kościelni. Organista Jan Tynkiewicz wolno skazkowy²⁴, wyznania rzymsko-katolickiego. Zakrystiana i dziadów do dzwonnicy nie ma. W potrzebie do posług kościelnych i do dzwonięcia najmuje pleban ludzi miejscowych miasteczka Dywina.

W dywińskiej parafii liczy się parafian płci męskiej i żeńskiej w ogóle do pięciuset, podług rejestru corocznie w tym celu spisującego się. Filialnych i przyłączonych Kościołów nie ma. Księgi metryczne zaprowadzone od r. 1671, które porządnie i bezpiecznie są utrzymane. Tudzież księgi dla zapisywania rozporządzeń wyższej zwierzchności i rządu znajdują się na należytych stanie.

Opisanie funduszowych zabudowań

Od rynku z prawej strony brama podwójna z sztachet nowa na zawiasach i krukach żelaznych, z takąż obok furtką.

[s. 15] Dalej też po prawej ręce dom mieszkalny plebański stary, z drzewa ciosanego w węgiel gładki, podług miejscowej ustnej tradycji około roku 1800 zbudowany. Dach słomą nowo pokryty z trzema nad nim wyprowadzonymi kominami. Ma długości 24, szerokości 14 arszynów. Przy wejściu ganek o czterech słupach, z bokami częścią z desek częścią z sztachet. Z niego drzwi do sieni cieślińskiej roboty na zawiasach i krukach żelaznych z zamkiem wewnętrznym. Z sieni po lewej ręce drzwi do pokoju taflowe, nowe, stolarskiej roboty, na zawiasach i krukach żelaznych z zamkiem wewnętrznym. Z prawej strony pokoju nowy ceglany kominek z szafeczką, do której drzwiczki taflowe stolarskiej roboty podwójne z zameczkiem wewnętrznym. Kominek ten połączony z nowym długim w miejscu ściany ceglany piecem. Okien w tym pokoju nowych w drzewo oprawnych z częścią szybami okutych trzy. Z tego pokoju drzwi podwójne do pokoju drugiego, nowe, stolarskiej roboty na zawiasach i krukach żelaznych, z zamkiem wewnętrznym. W nim jedno także jak i w pierwszym pokoju okno. W końcu garderóbka z nowymi, taflowemi²⁵, stolarskiej roboty, na zawiasach i krukach żelaznych drzwiami. Z tego pokoju drzwi podwójne stolarskiej roboty na zawiasach i krukach żelaznych z zamkiem wewnętrznym do pokoiku sypialnego. W nim ceglany piec szwedzki i jedno w drzewo oprawne o czterech szybach okno. Wszystkie drzwi i okna z lamperiami blejwasowo²⁶ na pokost malowane. Okna zewnątrz okiennicami nowymi taflowemi podwójnymi stolarskiej roboty, podobnie malowanymi i okutymi, żelaznym prętem wewnątrz zamykającymi się są opatrzone. Z prawej sieni strony drzwi nowe taflowe stolarskiej roboty na zawiasach i krukach żelaznych z zamkiem wewnętrznym do pokoju drugiej domu połowy. Po lewej ręce tego pokoju ceglany kominek, obok którego nowy ceglany szwedzki piec, wszystkie pokoje tej połowy ogrzewający. W pierwszym pokoju trzy okna w drzewo oprawne i okute, o sześciu szybach. Z niego drzwi podwójne stolarskiej roboty na zawiasach i krukach żelaznych z zamkiem wewnętrznym do pokoju drugiego:

²⁴ Wolno skazkowy (z ros. сказковый) zgodny z rejestrem, tu: stanu wolnego.

²⁵ Tafla – płyta ze sztywnego, gładkiego materiału, zwykle prostokątna. Drzwi taflowe – mające kształt tafli, będące taflą, wykonane z tafli.

²⁶ Blejwasowo ... malowane – bielą ołowiową, bielidłem (od niem. Bleiweiss biel ołowiowa).

w nim takichże jak w pierwszym pokoju okien dwa. W końcu podobne drzwi z zaszczipką żelazną do pokoju trzeciego: [s. 16] w którym okno także jak i powyższe jedno. Z niego drzwi stolarskiej roboty na zawiasach i krukach żelaznych z zamkiem wewnętrznym do sionek: skąd drzwi ciesielskiej roboty na zawiasach i krukach żelaznych z zasuwką na podwórzu. We wszystkich tego domu pokojach, jak również w sieniach i ganku podłoga i stolowanie z tarcic. Ściany wszystkich pokoiów wewnątrz nowo są tynkowane i pobielone.

Naprzeciw mieszkalnego domu w niewielkiej odległości dom czeladni drewniany, zbudowany podług miejscowego podania około roku 1818, z dachem z dranic i z kominem nad nim wyprowadzonym. Ma długości 24, szerokości 16. arszynów. Na wejściu drzwi do sieni ciesielskiej roboty na zawiasach i krukach żelaznych z klamką i zasuwką. W sieniach murowana z cegieł kuchnia z takimiż drzwiami. Po lewej ręce także drzwi do izby czeladniej. W niej okien w drzewo oprawnych szkła drobnego wielkich trzy i jedno małe. Podłoga i stolowanie z tarcic. Ściany nowo tynkowane. Piec z cegły nowy, fizyczny, z kapturem, w końcu z ceglany kominem. Od niego drzwi także jak i pierwsze do komory: w której okno w drzewo oprawne, szkła drobnego, wielkie, jedno. Posadzka z gliny, stolowanie z tarcic. Z komory drzwi także do spiżarni: w której posadzka naturalna, stolowanie z tarcic. Z prawej strony sieni drzwi nowo stolarskiej roboty na zawiasach i krukach żelaznych z klamką do stancyi drugiej połowy domu: w której okien nowych w drzewo oprawnych o sześciu szybach z lamperiami, trzy. Piec z cegły nowy, fizyczny, z kapturem. Z tej stancyi drzwi taflowe stolarskiej roboty na zawiasach i krukach żelaznych z klamką do alkierza, w którym przy drzwiach kominiek złączony z opisanym piecem. Okno jedno, także, jak i powyższe. W obu tych stancjach podłoga i stolowanie z tarcic nowe. Ściany nowo tynkowane i pobielane. W końcu tej połowy domu z podwórza drzwi ciesielskiej roboty na zawiasach i krukach żelaznych do sionek: z których drzwi także z zamkiem wewnętrznym i klamką do pokoiku. [s. 17] W nim piec z cegły nowy, fizyczny, z kapturem. Okno w drzewo oprawne, o sześciu szybach, okute, jedno. Po prawej ręce drzwi także z żelazną zaszczipką do garderóbki: gdzie okienko o dwóch podłużnych szybach, małe jedno. Z pierwszego pokoiku drzwi podobne do pokoiku drugiego: w którym okno także jak i w pierwszym z okiennicą zewnętrzną, okutą jedno. Kominiek z cegły z piecem złączony. W obu tych pokoikach ściany boczne nowo tynkowane. Podłoga i stolowanie z tarcic. Oba tu opisane domy we wszystkich szczegółach wewnątrz wygodnie i gustownie zrestaurowane przez terażniejszego plebana kędza Piotra Kamińskiego.

O kilka kroków od domu czeladniego studnia z nowym z tarcic dębowych zrębem, nowo wokoło dylami sosnowymi ocembrowana z żurawiem. Po prawej ręce od domu czeladniego chlew dla świń drewniany z dachem słomianym, z czterema na biegunach²⁷ pojedynczymi drzwiami i z kilką wewnątrz przegroda-

²⁷ Bieguny – w starych budowlach rodzaj zawiasów u drzwi i wrót. Były to drewniane pionowe czopy wystające z obrysu drzwi. Czopy obracały się w otworach zwanych stępkami. Pierwotnie wszystkie drzwi we dworach i chałupach wiejskich obracały się na biegunach drewnianych. Z biegiem lat, w miarę upowszechniania się wyrobów stalowych, miejsce biegunów drewnianych zajęły bieguny stalowe, a następnie zawiasy stalowe.

mi. Z lewej tegoż domu strony spichrz drewniany, dranicami kryty, z frontu z gan-kiem o czterech drewnianych słupach, z drzwiami pojedynczymi ciesielskiej ro-boty na zawiasach i krukach żelaznych z zamkiem wewnętrznym. W nim podłoga i stolowanie z tarcic, bez zasieków. W równej linii z lewej strony syrnica²⁸ w kwa-drat z kołków na grubym drewnianym słupie wzniesiona, z dachem nowym dra-nicznym i drewnianymi wschodami. W tejże linii spichrz drugi drewniany z dwie-ma stronami, dranicami pokryty. Do obu stron drzwi ciesielskiej roboty na zawi-
sach i krukach żelaznych, z zamkami wewnętrznymi. Pierwsza strona z trzema zasie-
kami, a druga z jednym. W obu podłoga i stolowanie z tarcic. Z prawej strony
domu mieszkalnego stajnia drewniana z dachem słomianym, z dwiema udzielnemi
stronami. Do obu drzwi pojedyncze z desek na biegunach. Ze stajnią połączo-
na obora drewniana w figurze kwadratu, z dachem słomianym. Zewnątrz drzwi
pojedynczych z desek na biegunach dwoje. Wewnątrz z takimiż drzwiami trzy
przedziały, z małemi po końcach przegródkami dla cieląt. Obok stajni wozownia
drewniana słomą pokryta. W niej drzwi pojedyncze na biegunach, podłoga [s. 18]
i stolowanie z tarcic. Za wozownią gumno, czyli stodoła na skład zboża, z drzewa
słomą pokryta, stara, z pięcią pojedynczymi z desek na biegunach drzwiami. Przy
stodole szopa na siano drewniana, słomą pokryta: do niej drzwi pojedynczych z de-
sek na biegunach z obu stron dwoje. Za domem mieszkalnym loch w ziemi z drze-
wa zbudowany, z dachem słomianym nowym, z podwójnymi u wejścia ciesiel-
skiej roboty, drzwiami na zawiasach i krukach żelaznych, z zamkiem wiszącym,
i z dwoma wewnątrz przedziałami: do których drzwi na zawiasach i krukach żela-
znych do zamków wiszących. Za kościołem lodownia²⁹ z dyłow³⁰ dębowych
w ziemi zbudowana z dachem słomianym: do niej drzwi ciesielskiej roboty na
zawiasach i krukach żelaznych z zamkiem wewnętrznym. Wewnątrz drzwi także
leżące do środka lodowni schodami drewnianymi w dół prowadzące. Z trzech
stron są skrzynie dla składu lodu, tarcicami służącymi za podłogę opatrzone.

Ogrodzenie dziedzińca i ogrodu już z parkanu, już z kołów dębowych i sosno-
wych łożą przeplatanych, w większej części nowe.

Po lewej ręce od frontu kościoła przy ulicy Rateńskiej dom dla organisty
drewniany, stary, z dachem słomianym i z kominem nad nim wyprowadzonym.
Przy wejściu drzwi na biegunach z klamką do sieni: z tych po lewej ręce drzwi na
zawiasach i krukach żelaznych do stancyi: w której okien dwa i piec fizyczny.
Naprzeciwko komora z takimiż drzwiami. Przy końcu przybudowany zewnątrz
mały chlewuszek dla świń i drobiu. Ogródek niewielki.

Wszystkie wyżej opisane budowle przez śp. księdza Jana Piaskowskiego³¹,
plebana dywińskiego różnoczasowe są pobudowane, a stare przesypane, i wszyst-
kie, oprócz gumna, w dobrym stanie.

²⁸ Syrnica – lekkie, drewniane zabudowanie gospodarcze (szopa), ze względu na podmokły teren stawiana była na słupach drewnianych nad ziemią.

²⁹ Lodownia – rodzaj piwnicy do przetrzymywania produktów w stałej i chłodnej temperatu-
rze.

³⁰ Dyl – pień drzewny, bał, belka. W budownictwie – gruba deska używana w drewnianych
konstrukcjach stropowych ściennych, mostowych itp.

³¹ Ks. Jan Piankowski, proboszcz w Dywinie w latach 1796-1830.

[s. 19] **Ilość ziemi przez komisją delegowaną od Izby Grodzieńskiej Dóbr Państwa w roku 1842 na fundusz wydzielonej.**

	Dziesięciny	Sznury
Ziemia orna składa się z czterech udzielnich uroczysk, a mianowicie Rynkowego pod Kościołem, probostwem i ogrodami dziesięcin cztery, przętów ^{uu} tysiąc trzysta czterdzieści cztery	4.	1344.
Stanowiszcz: dziesięcin siedem, przętów tysiąc ośmset dwadzieście cztery	7.	1824.
Łuki: dziesięcin pięć, przętów tysiąc sześćset	5.	1600.
Łazow: dziesięcin pięć, przętów sześćset dwa i dwie trzecich	5.	602 ² / ₃
Sianożęci^{ww}		
W uroczysku Stanowiszczach łąki grądowej dziesięcin trzy przętów ośmset siedemdziesiąt cztery i dwie trzecich	3.	874 ² / ₃
W Łazach łąki błotnej po brzegach z grądową ^{xx} dziesięcin pięć przętów tysiąc dwadzieścia dziewięć i jedna trzecich	5.	1029 ¹ / ₃
W ogóle ziemi ornej z sianożęciami dziesięcin trzydzieści dwie, przętów siedemdziesiąt cztery i dwie trzecich	32.	74 ² / ₃

Oprócz tu pokazanej ziemi, która jest średniej dobroci, innych placów i zasieków nie ma.

Taż komisja wypasy dla bydła i koni zapewniła wspólne z b. funduszową plebańską, a teraz skarbową jurysdykę

Na opisanej ziemi, a mianowicie w uroczyskach Rynkowem i w Łuce posiano na rok następujący 1845 żyta ozimego szanków dziesięć (10). Szank³² miara znaczy ćwierć beczki. [s. 20]

[s. 20] Dochód	Srebrem	
	Ruble	Kopiejki
a) Pensji rocznej, etatem przeznaczonej, rubli srebrnych dwieście trzydzieści	230.	-
b) Z wydzielonej ziemi rubli srebrnych pięćdziesiąt	50.	-
c) Z dobrowolnych ofiar za spełnianie niektórych posług duchownych parafianom rubli srebrnych dziesięć	10.	-
d) Dziesięcin i annat nie ma		
W ogóle przychodu rocznego rubli srebrnych dwieście dziewięćdziesiąt	290.	-

Uwaga 1. Dochód z wydzielonej ziemi cały prawie obraca się na najęcie robotnika do uprawy roli, zebrania zboża, wymłócenia i zdjęcia siana.

^{uu} Pręt – równowartość 15 stóp. Stopa – dawna jednostka miary nawiązująca do przeciętnej długości stopy ludzkiej. Różniła się wielkością w zależności od czasu i miejsca.

^{ww} Sianożęć – łąka, z której trawę zbierano na siano.

^{xx} Grądowy (o glebach) – położony na pochylonych równinach.

³² Szank, szanek (z niem. Schank) – miara objętości towarów sypkich, zwykle zboża, obejmująca 24 lub 48 garnców.

Uwaga 2. Kahał dywiński według wydanej w roku 1770. dnia 6 czerwca, znajdujący się w Archiwum Diecezjalnym Wileńskim *submitty*, obowiązany dawać kościołowi dywińskiemu corocznie po dwa pudy łoju na światło; lecz od roku 1842 daniny tej nie dostarcza.

Rozchód	Srebrem	
	Ruble	Kopiejki
a) Na utrzymanie kościoła, jako to: światło, wino, na opłatę sług kościelnych, reparacją ornatów, mycie bielizny, i inne mniejsze potrzeby dotąd ekspensuje się rs. ^{yy} osiemdziesiąt	80.	-
b) Na utrzymanie plebana, mieszkalnego domu i potrzebnej posługi dotąd wydatkuje się rs. dwieście pięćdziesiąt	250.	-
c) Na utrzymanie koni i pojazdu dla dojeżdżania do chorych i zwizytowania parafii dotąd ekspensuje ^{zz} się rs. dziewięćdziesiąt	90.	-
d) Na utrzymanie dziekana, procent piąty od naznaczonej pensyi rubli srebrnych jedenaście, kopiejek pięćdziesiąt	11.	50
W ogóle rozchodu rocznego rubli [...] dwieście jeden [...]	201.	-

[s. 21] **Porządek nabożeństwa:**

a) W dni niedzielne, uroczyste i świąteczne otwiera się kościół z rana o godzinie ósmej. Około godziny dziewiętej śpiewają się przez organistego *Godzinki do Matki Boskiej* na organach, które przedłużają się przy innych pieśniach do pół jedenastej. W dniach uroczystych w miejscu *Godzinek* odprawuje się jutrznia. O godzinie jedenastej rozpoczyna się Msza Ś. *summą* zwana za parafian żywych i umarłych; w czasie której po *Credo* mówi się do ludu z ambony kazanie lub homilia. Po *summie* śpiewa się przy wystawieniu Najświętszego Sakramentu *supplikacja*; po niej psalm *Bóg naszą ucieczką...* lub *Przed oczy Twoje Panie...* Na koniec modły za Najjaśniejszego Cesarza i cały Najjaśniejszy Dom Jego. Po południu w dniach uroczystych i często niedzielnych, gdy jest zebranie ludu, odprawują się nieszpory.

W dniach tabelnych³³ o godzinie jedenastej śpiewa się Msza Ś.; po której dziękczynny hymn *Ciebie Boga chwalimy ...* za Najjaśniejszego Cesarza i cały Najjaśniejszy Dom Jego.

Oprócz zwyczajnych uroczystości, jako to: Bożego Narodzenia, Wielkiejnocy, Zesłania Ducha Ś. i innych, jest Uroczystość Wniebowzięcia Matki Boskiej; która jako tytuł Kościoła obchodzi się najuroczyściej z wystawieniem Najświętszego Sakramentu.

[s. 22] b) anniwersarzów nie ma. Obligacyj czytanych w myśl zapisów funduszowych w rok dwieście ośm (208). Z tych w każdym tygodniu po dwie we wtór-

^{yy} Rs. – rubli srebrnych.

^{zz} Ekspensować (łac. *expensare*) – dawniej: wydać pieniądze, ponosić koszty, zużywać.

³³ Dni tabelne – dni, w których należało odprawić w parafiach Mszę św. w intencji obchodzących urodziny lub imieniny członków rodziny carskiej. Nazwa pochodzi od tabel w schematyzmach diecezjalnych, w których zapisywano imiona cara i członków jego rodziny z podaniem dat ich urodzin i imienin.

ki i soboty za duszę Pana Ruszczyca, i po dwie w środy i piątki za kolatorów żywych i umarłych, regularnie się dotąd odprawują.

c) szpitala i bractwa nie ma.

Takową wizytę kościoła parafialnego rzymsko-katolickiego dywińskiego w roku 1844 przeze mnie odprawioną i w czterech zgodnych egzemplarzach spisana, przy wyciśnięciu pieczęci własną ręką podpisałem: kobryński proboszcz ks. Antoni Kisielewski.

THE VISITATION OF THE PARISH CHURCH IN DYWIN FROM 1844

Summary

The borderland town of Dywin (now in the Republic of Belarus) in the district of Kobryn had a church dedicated to the Assumption of the Blessed Virgin Mary which was founded in the second half of the seventeenth century. The parish, having the royal patronage, dates back to 1700. It was included in the Diocese of Lutsk, in 1798 was moved to the Diocese of Vilnius, and after the establishment of the Diocese of Pinsk in 1925, it became the part of this diocese. Since 1945, the town of Dywin has been outside Poland. The visitation of the parish church in Dywin was conducted in 1844 by the Dean of Kobryn - Rev. Antoni Kisielewski.

Translated by Aneta Kiper